

Дана Григорча

Първичното чувство за невинност

Издателство *Black Flamingo Publishing*
е носител на националната награда
Христо Г. Данов за принос
в националната книжовна култура
в категория *Изкуство на книгата* (2013).

*Всички права запазени. Препечатването
и възпроизвеждането на части от книгата става
само с писмено разрешение на издателите.*

ДАНА ГРИГОРЧА

**ПЪРВИЧНОТО ЧУВСТВО
ЗА НЕВИННОСТ**

София • 2017
Black Flamingo Publishing

Издаването на това произведение беше подкрепено от ТРАДУКИ, литературна мрежа, в която са включени Федералното министерство по въпросите на Европа, интеграцията и външните работи на Република Австрия, Министерството на външните работи на Федерална република Германия, Швейцарската културна фондация „Про Хелвеция“, КултурКонтакт Австрия (по възложение на Федералното канцлерство на Република Австрия), Гьоте-институт, Словенската агенция за книгата ЈАК, Министерството на културата на Република Хърватия, ресор „Култура“ в правителството на Княжество Лихтенщайн, Фондацията на Лихтенщайн за култура, Министерството на културата на Република Албания, Министерството на културата и информацията на Република Сърбия, Министерството на културата на Република Румъния, Министерството на културата на Черна гора, Лайпцигският панаир на книгата и фондация „С. Фишер“.

traduki

DAS PRIMÄRE GEFÜHL DER SCHULDLOSIGKEIT
BY DANA GRIGORCEA

© Carl Hanser Verlag München 2012

© Dörlemann Verlag AG, Zürich 2015

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

© Жанина Драгостинова, *превод*

© Димитър Овчаров, *художествено оформление*

© Black Flamingo Publishing, 2017

ISBN 978-619- 7362-09-1

Ha Π.

Метално проблясване, родено от приближаващата буря, заличава релефа на града и го превръща в нарисован декор, като онзи във фотостудио „Диаманти“, в което моята екстравагантна баба си е направила доста съмнителната снимка като първата букурещлийка с къса пола, хванала под ръка дядо ми, който, нетърпелив, заедно с бастуна и гангстерската си шапка излиза извън ясните контури на времето.

Сега, в задаващата се буря, Букурещ и без друго прилича на носталгичен декор, на фона на който нито една поза не би изглеждала неподходяща – точно обратното, бих казала.

Сядам на мраморната стълба пред Националната спестовна и инвестиционна банка и пуша последната възможна цигара, преди окончателно да откажа пушенето – съвсем съзнателно не обръщам внимание на факта, че така в пакета ще останат още две цигари, но пък безусловната дисциплина в професията ми ме принуждава винаги да довеждам до успешен край започнатите дела. Не ми е било съдено обаче да се насладя на спокойствието на последната цигара. „Целувам ви ръка, госпожице директор, с ваше позволение ще тръгваме, преди да се извие бурята. Колегите ви също си отиват.“

Нашият шеф на охраната нарича „директор“ почти всички колеги. Това не ядосва онези, които действително са и които, според директорката ни по тиймбилдинг и изравняване с европейските стандарти, ако се отличават по нещо от останалите служители, то е само по това, че по време на фирмените излети им се позволява да ядат рибата с ръце.

Самия шеф на охраната наричаме просто „шефе“. Нали се стремим към хоризонтална йерархия.

Аз ли съм била тази, която е позволила на охранителите да си ходят? В полицейските протоколи няма отговор.

Стоя навън пред голямата плъзгаща се врата, обърнала гръб на излизащите след края на работното време колеги, вдишвам дълбоко дима и отново го изпускам, проследявам синкавото облаче на височина половин метър, през него виждам отсреща Националния исторически музей. Само стъпка по-назад и пожарната аларма като нищо ще се включи.

Прелитащите наоколо листа и клончета сякаш искат да разделят разстоянието до разположения по-надолу покрит пасаж на все по-малки сегменти. Там ме чака Флавиан. Миналата седмица го назначиха за председател на Румънския институт по урбанистика – малка сензация. „Защото никой друг не искаше да го поеме“, ми каза Флавиан по телефона. Както и да е, имахме намерение да го отпразнуваме.

Жълтата светлина от сводестия стъклен покрив изпълва пасажа Мака-Вилакрос с особена мътност и поради високия вискозитет движенията на минувачите сякаш се забавят. Не обръщам внимание на няколкото счупени прозореца, под които египтянинът, собственик на заведението, поставя кофички с кисело мляко. Надявам се от гълъбарника горе да не мирише лошо на мокро куче.

В никакъв случай не ми се ще часове наред да висим в джипа на Флавиан, вперили погледи в отразяващите червените светлилки дъждовни капки, и наред с букурешкото задръстване да си приказваме за дъртите лелки от института му. Дину, предишният ми приятел, се беше снабдил със синя лампа за подобни случаи. Като се наложи, слагаше я на покрива на колата и си проправяше път през уличния хаос, обаче и тогава не се получаваше, както му се щеше. Беше нужно още да натиска клаксона и да крещи през прозореца: „А ако това

наистина беше спешен случай, а, задници нещастни?“

Значи, тъй като след инцидента ме пуснаха да изляза в отпуска, сега чета книга за Букурещ през хиляда и осемстотната година, в която английският морски капитан Чарлс Колвил Френкленд на връщане от Константинопол пише, че Букурещ бил град, пълен със златни каляски, в които седали боляри¹ в огненочервени одежди и кожи. Също и един френски генерален консул е силно впечатлен от многото файтони, от съвсем модерните екипажи с кочияши в ливреи, но пък критикува задръстванията в движението, тъй като „там бяха още и трансилванските каруци, на които се беше натоварила цялата рода на Ной, теглени от по осем, десет или дори двайсет коня, чиито жребчета тичаха свободно наоколо“. Конските фъшкии изглежда били откарвани извън града, цели хълмове се образували от тях. Като изсъхнели, ги запалвали.

Замислям се дали е прилично да изпуша цигарата чак до филтъра като последна приумица на една история за пристрастяването.

Светкавици раздират небето, сякаш са произведени от стробоскоп. Вятърът носи ослепително бели чайки покрай величествените постройки в неокласически стил на „Булеварда на победата“ надолу към река Дъмбовица. Някой, който вероятно през цялото време е викал, изкрещява още по-високо женско име – Станка или Бианка. Дали Флавиан е вече там, защото ще трябва да ме изчака малко.

Гася цигарата и искам да вляза обратно в банката. Вратата е заключена. Поглеждам през прозореца. Всичките колеги ли са си тръгнали, а мен са ме заключили навън? Така изглежда. Въпреки това продължавам

¹ В Румъния думата „боляри“ се използва както за обозначаване на аристократи, така по-късно в годините на социализма новата власт нарича с нея хора от буржоазен произход – бел. прев.

да чукам по стъклото, удължавайки още малко унижението, което сама си причиних с тази моя единствена страст, защото то, унижението, би могло да предпази мен, младата и така успешна банкова служителка, от залитане обратно в лапите на тази страст, защото то би могло да предпази мен, младата и така успешна банкова служителка, от залитане обратно в лапите. Страничната врата, през която имат право да излизат само хората от охраната, се отваря и млад охранител ме пуска да вляза, за да си взема чантата.

Не мога да обясня убедително защо за целта са ми били необходими цели двацет и пет минути. Полицаят подхвърля предположението, че не съм допуснала, че заради едно новоназначено момче от провинцията работният ден ще приключи по-рано, отколкото би позволила съвестта ми на служителка.

Та затова се наложило да повися известно време в студения пасаж Мака-Вилакрос. Оставям нещата така.

В полицейския участък костюмът ми е омачкан, а гримът, който иначе ми придава вид на весела стюардеса, размазан. Така че не е никак чудно, дето полицаите не се подлъгват от името ми Виктория и не ме вземат за дете на промяната, както често се случваше при други хора, които поради тези обстоятелства ме мислеха за десет години по-млада.

Спорът с младия охранител е безобиден.

– Къде е кутията за дарения на защитниците на животните? – питам аз.

– Там отпред, в сервизното помещение – отговаря той, без да се обърне.

– Но тя трябва да стои до входа.

– Шефът я премести.

– И през деня не беше тук.

Охранителят се обръща някак развеселен и аз моментално разбирам, че съм изгубила уважението му.

– Беше в сервизното помещение.

– В сервизното помещение ли?

Усмиввам му се. Напомня ми на някого. Споменът не е никак лош. Само да направя крачка към него, ще се хвърлим един върху друг.

– Но тя трябва да остане в залата до входа, иначе хората няма как да пускат даренията си – казвам аз.

Той отново се извърща:

– Можело да я откраднат, каза шефът.

Ехото от гласовете ни във високия стъклен покрив за миг се превръща в нещо самостоятелно. Избутвам обратно в залата до входа кутията на защитниците на животните за дарения, охранителят няколко пъти казва: „Това не бива да го правим“ и по всичко личи, че държи да върне начинанието ми в първоначалния му вид, като не докосва нито мен, нито кутията. Защото свива юмруците си в джоба на панталона и когато това не помага, подлага крак пред колелцата на кутията за дарения, но веднага пак го дръпва.

– Направете го утре, когато шефът е тука.

– Шефът или директорът? – изтрещява отгоре откъм стъкления купол.

Разсмиваме се. Едва сега забелязваме, че до нас има възрастен мъж.

Мъжът подхвърля помежду ни една от онези евтини, сгъващи се до съвсем малки правоъгълници найлонови чанти.

– Уважаеми господа, това е банков обир!

Наподобява персонаж, излязъл от филм ноар, носи шапка и дълго палто, левият му джоб е издут от револвера. Изобщо прилича на един наскоро починал актьор – не мога да се сетя името му, но пък си беше легенда, всъщност един халтураджия, за чието погребение в цялата страна се разгоря дебат дали кремирането му е съвместимо с православната християнска традиция на Румъния.

- И сега?
- Парите!
- Чии пари?

С охранителя се споглеждаме. Старецът е сенилен. Както по-късно щях да разясня в полицейския участък, все се напъвах да засвидетелствам на стария необходимата симпатия, ако не за друго, то поне заради белите му коси, но не ми се удаваше – знаейки, че тия старци изобщо не са никакви истински старци, каквито са били ония преди тях. Много повече те носят върху лицето си евтината, покрита с патина маска на старостта, зад която остават вечните деца на комунизма, с бързите очи на същата възраст, на която е и огромната им ненавист.

Оставам учтива, каквато съм спрямо всеки клиент, независимо с какъв въпрос пристига, и обяснявам защо не можем да му дадем пари на ръка. Разяснявам движението на валутата и обменния курс за чужденци, който в момента ни парализира. Старецът въздъхва – или това беше охранителят, пред когото сега вече със сигурност си бях върнала изгубеното уважение, и после казва: „Проклети спекуланти“, но аз запазвам професионалната си усмивка, леко поизчезваща след края на работното време, и му казвам, че това не влиза в задълженията ми и че въобще тук няма човек с правомощията да дава сведения.

Прекъсвам играта и пълня найлоновия чувал с пачки банкноти, когато старецът насочва револвера си към охранителя. Без нито дума повече той се обръща и напуска банката през голямата плъзгаща се врата. Защо охранителят го последва, не мога да кажа, във всеки случай взима със себе си кутията на защитниците на животните за дарения.

От улицата до мен прониква шумът на изплющяващ като камшик изстрел.

В полувремето отивам за сок от бъз, при което Флавиан, който ме следва на балкона, остава *bouche bée*¹, виждайки плетената дамаджана, в която според всички правила на изкуството – с изсушен бъз и много мая – съм сложила да се приготвя специалната ми сезонна напитка. Каня се към сока от бъз да опека и няколко курабийки със стафиди.

– В хладилника имам още тесто – лъжа аз и настоявам Флавиан да остане в хола и да гледа повторенията по телевизията. Правя го, предполагайки, че той тайно ще почне да прескача от канал на канал, ще мине през многото новинарски предавания, които сега трябва да излъчват информация за банковия обир и в които сигурно ще покажат и опечалената майка, една съвсем обикновена жена с черна забрадка, сред останалите жени с черни забрадки, всичките ужасяващо виещи.

В мига, в който влизам с несполучливите си курабийки, футболният отбор на „Рapid“ вкарва гол. „Гоооол“ – ехти от улицата, и Флавиан сигурно щеше да ме прегърне, ако ударът не беше толкова смайващ. Много-то повторения показват един левитиращ Панку², който при падането си с пета успява да направи центриращ удар и от голямо разстояние да вкара топката в ъгъла на вратата.

– Вкъщи човек вижда по-добре головете – казва Флавиан и нагъва бързо изгорелите ми курабийки.

„Гооооол, голголголгоооол“ – викат един през друг коментаторите. В южния сектор запалват огън, „Гооооол“ – крещят едновременно няколко съседни и при

¹ *bouche bée* фр. зяпнал, с отворена уста – бел. прев.

² Даниел Панку – румънски футболист, нападател – бел. прев.

повторенията. Както винаги в такива моменти, очите ми се пълнят със сълзи.

Когато вторият съпруг на mémé¹ бил на смъртния си одър – сух мъж, силно белязан от трудовия лагер до канала на Дунав, се надигнал за последен път и извикал със стържещ глас, с полусдъвкана нафора след Светото причастие в уста: „Да живее „Рапид“!“, а изповедникът му, строг монах от „Свети Ставрополеос“, отвърнал: „Амин, амин, амин.“ А в края на погребението духовният оркестър изпълнил химна на футболния клуб „Рапид“. Прекрасна мелодия, подходяща за всякакви случаи, а в текста се казва: „Ние навсякъде сме си у дома, вратите се отварят за нас.“

– А сега оставаш тук – казва Флавиан – изглежда, че носиш късмет на момчетата.

„Рапид“ побеждава с четири на два. „Каква нощ само“ – вика водещият, още преди нощта да се е спуснала. Това е нощта, в която Флавиан трябваше да се пренесе при мен, не искал да ме оставя сама след събитията в банката.

Водя го в голямата спалня и си лягаме в леглото на родителите ми, единственото легло в къщата, от както след завръщането си превърнах детската стая в офис. Дълбоко легло с вградена подматрачна рамка и матрак с пружини, в който се бяха отбелязали две големи вдлъбнатини – там, където са лежали родителите ми, твърде далече един от друг, както установявам. Лягаме във вдлъбнатините и оставаме в тях като двама издялани от камък мъртвци върху саркофаг. Ръцете, скръстени над чаршафа, гледаме втренчено към редуващите се вагончета от светлина, които преминаващите коли хвърлят върху тавана на стаята.

– Искаш ли още една чаша вода? – пита Флавиан.

¹ Mémé – баба, фр. – бел. прев.

– Не, благодаря.

Вече два дни непрекъснато пия вода, защото от всички страни ми се предлагаше чаша вода и при тия обстоятелства намирах за уместно да изпия всяка една от тях.

– А ти? – питам Флавиан, за да наруша тишината.

– В момента не.

– Може би трябва да поставим бутилка до леглото, за да не ставаме през нощта. – Той се изправя бавно и непохватно, поставя гарафата и двете чаши на нощното си шкафче. – Хубави чаши.

– От баба ми.

Прави голяма дъга около леглото и слага една чаша на моето нощно шкафче. После взима лицето ми в ръце и ме поглежда в очите.

– Ще ме събудиш, когато ожаднееш, нали?

Целува ме по двете бузи и по челото, отново прави голяма дъга около леглото и с черната си копринена пижама с дълги ръкави, която бе донесъл в дипломатическото си куфарче сгъната до размерите на носна кърпичка, се вмъква обратно под чаршафа, който мирише на луга. Госпожа Жени отново беше третирала спалното бельо с домашния си сапун – тя държи на традиционните средства. Едва успях да я убедя да не чисти мебелите с терпентин. Но не усещам ли все пак лека миризма на терпентин?

– Имаш ли нещо против да отворя прозореца?

Флавиан вече спи.

При отворен прозорец откъм града в жилището нахлува още по-голяма тишина, отколкото когато е затворен.

Тишината става по-осезаема от все по-силното свирукане на щурците, като надигащата се шумна вълна стига почти до врява и поражда някакво тягостно безпокойство.

И така, заради течащото разследване и шоковото състояние, в което решиха, че съм изпаднала, ме накараха да си взема отпуска, за първи път след завръщането ми от Цюрих, и не можех повече да отлагам уреждането на административните дела на семейството си, свързани с връщането на къщи, гори и лозя – да не забравя и четирите гробници в гробището Белу. На северната стена на гробницата долу често се намират изгорели свещи. Жените, които се грижат за гробовете, ми разказват, че там нощем пристигал някой, за да прокълне врага си чрез сложен ритуал – вероятно някой много възрастен човек, тъй като той идваше, още когато бях дете. „Бедничкият прачичо Неагу“ – жали го майка ми, но всъщност оплаква разпадането на каменните оплаквачки – „от Рафаело Романели!“, които, прикрити само от дългите си коси, се подпират на стената на гробницата. „Непременно трябва да намериш мизерниците, дължим го на дедите ни.“ Вече и дума не може да става да възложи това на охранителната фирма от банката.

Жега и ухание на липа изпълват голямата спалня, жегата засилва уханието на липа. Знам, че гласът ми е прегракнал, макар че не отронвам нито дума. Три-четири пъти долита бръмчене на мотор, усилването и утихването на шума ме карат да си представя хълмиста местност – машините заплашително бързат нагоре към мен, след което с вой отново се спускат към вълнистата долина.

Предобед отново се обадох по телефона на родителите си в Ница. Имат гости и са се нафиркали.

– *C'est notre fille, qui est rétourné à Bucharest*¹ – чувам да вика баща ми.

– Ааа, ооо – коментират гостите.

– *C'est romantique!*² – крещи майка ми, а компа-

¹ Това е дъщеря ни, тя се върна в Букурещ – фр., бел. прев.

² Колко романтично – фр., бел. прев.

нията се смее в потвърждение на думите ѝ. – C'est romantique!

Аз също се засмях заедно с тях, но не мога да свикна с шумния начин, по който го правят. В дългите летни нощи в детството ми, когато посрещяхме гости в странична градина под асмата, те винаги говореха много тихо и се смееха почти беззвучно, така че хората от първия етаж да си мислят, че може би мълчим или че изобщо ни няма. Всеки шпионин би получил сърдечен удар, ако някой от приятелите натиснеше сифона, за да си напълни чашата с газирана напитка. Едно време нощем беше така тъмно, че при дълго мълчание изобщо не разбирах дали съм още под асмата или някъде другаде, дали очите ми са отворени или затворени, дали се движа или имам само намерение да го сторя. Тогава се наслаждавах на този вид обърквания, замайващо чувство за безтегловност, да, сега като се връщам назад във времето, си спомням онова първично чувство за невинност.

Уханието на липа продължава да се носи из нощта. Преследва ме чак до леглото, където лежим неподвижни – два топли трупа, които не могат да изстинат при тази горещина. Небето остава светло и беззвездно. В прозореца, съвсем близо, на хълма стърчи ярко осветената сграда на Народния дом, обкръжена от чайки, които бавно се издигат и спускат като в стъклена топка с падащ сняг.

Пет хиляди и сто помещения, двеста тоалетни, четиристотин и осемдесет полилея, сто и петдесет хиляди електрически крушки – преброявам всичко това и заспивам.

Ярката светлина, идваща отгоре, ме бодне в очите. Лежа в леглото, прозорците са затворени, вътре малко се е поохладило. Флавиан подскача полугол из стаята в ръка с горницата на пижамата си от черна коприна. Гони комари.

– Нямай грижа – казва той – с влажна тоалетна хартия ще изчистим всички следи от кръв по стените.

Сядам на ръба на леглото и когато най-последно очите ми са в състояние да се фокусират, последният комар е убит – малко червено петънце от кръв под снимката на прабаба ми в носия и цървули пред нарисован хълмист пейзаж с купа сено. И докато Флавиан очарован разглежда прабаба ми и ме поздравява с добрия ѝ външен вид, като че ли става дума за бебе, аз се питам кого ли трябва да е ухапал комарът.

От портретите, поставени в барокови рамки, с едва забележима усмивка ме гледат всякакви знатни роднини; Неагу, чичото на *mémé*, с ръце на ревера на късото кожухче, сякаш едва се сдържа да не прихне – на гърба на снимката допълнително с издължен, наклонен надясно почерк на ръка е надраскана бележка: „Неагу, винаги в добро настроение, тук с разкошно румънско кожухче от агнешка кожа.“

Трясък и осветлението угасва – крушката или изгорял бушон. Пред очите ми все още се въртят последните светлинни кръгове, сякаш са ме снимали със светкавица. Флавиан казва нещо, стои на по-малко от ръка разстояние от мен, издърпвам ръкава на смешната му копринена пижама и я мятam надалече в мрака.

Когато се събуждаме, от парещата горещина може да се заключи, че е късен предобед. Слънчев лъч виси косо над нас, вътре в него танцуват бляскави пращинки. Мебелите в стил рококо с големите преплетени цветя постепенно се сдобиват с очертанията си, същото става и с картината на Тоница¹

„Момиче с червена шапка“, както и с окачените наоколо снимки на достопочтените роднини на *mémé*,

¹ Николае Тоница (1886–1940) – румънски художник, представител на модернизма, по време на Първата световна война попада във военнопленнически лагер в България – бел. прев.

които са ми известни само от тези фотографии. Докато ставам, както обикновено, зървам във венецианското огледало картината с примамената от Юпитер Даная и както често ми се случва, имам чувството, че някой стои съвсем плътно зад мен, липсва само плашещият глас: „Карти и билети, моля!“

Пред къщата бибипка такси, вика съседката ми, аптекарката. Двата с Флавиан се навеждаме голи през прозореца, за да надникнем през листата на липата, над юргана на цветчета, който съседът ми Кодрин всеки ден мятна на перваза да се проветрява, просто така, както го е правила и баба му, когато той още е пълнел гащите.

Сутрин, когато тръгвам за банката, таксито вече стои пред къщата и чака аптекарката, вътре таксиметровият шофьор, разплул се на седалката, чете вестник или книга, подготвил се е за по-дълго чакане, вратата на колата стои отворена. По някое време все пак сгъва вестника и се изправя пред волана, за да натисне клаксона. Най-сетне аптекарката Аристица дотичва по тротоара, със стелещата се на вълни грива, вече побеляла, и прави типичния си пренебрежителен жест. „Палете колата!“ Така е всеки път.

Напет уличен чистач в жълт гащеризон и със смайли на гърба минава покрай жълтото такси и си подсвирква мелодията на „Heaven, I'm in heaven, and my heart beats so that I can hardly speak...“ Флавиан казва, че парчето било на Глен Милър.

– Хей, смайли, чия е песента? – подвиква към него Флавиан.

Циганинът поглежда към короната на липата и тъй като не може да ни открие, показва среден пръст.

И после, както винаги съвсем неочаквано, излиза Аристица, със стелещата се на вълни грива, и моторът на таксито забръмчава като на самолет. Когато шумът

заглъхва в далечината, по улицата край Дъмбовица в посока към Народния дом, смайлито вече също се е изгубило от погледа, а мелодията му почти не се чува.

Прегръщаме се на прозореца, дъхът на Флавиан ме гъделичка по врата. Аз не спирам да приказвам, разказвам му за съседите си, които изведнъж, сякаш за да насърчат разказа ми, излизат от домовете си и тръгват по улицата с бавни крачки. Повечето от тях не съм виждала от години и ето ги отново тук, много познати и едновременно с това чужди, като предците, които, пръснати из цялата къща, ме гледат от снимките и картините. Така лесно се разказва за тях. И с всяка история, която подхващам, Флавиан ми става все по-близък.